

ката историопис и се използва и от други автори на изследвания върху църковнонационалното движение. - Бурмов, Т. Българо-гръцката църковна распря. С., 1902; Ников, П. Възраждане на българския народ. Църковно-национални борби и постижения. Второ издание. С., 1971. (Първото издание на книгата е от 1929 г.); Тодев, Ил. Църковният въпрос. - В: История на българите. Том II. Късно средновековие и Възраждане. С., 2004, 611-668; Бонева, В. Възраждане: България и българите в преход към Новото време. Шумен, 2005, 281-327.

¹⁸ Повече за падането на Йоаким II и за избора на Софроний III Вж. в: Δ. Σταματόπουλος, Μέταρρυθμίση και εκκοσμίκευση. Προς μια ανασύνθεση της ιστορίας του Οικουμενικού Πατριαρχείου του 19^ο αιώνα. Αθήνα, 2003, 219-233.

¹⁹ Цифрите, изразяващи този дълг, не са фиксирани, тъй като той системно нараства, а и самата Патриаршия не проявява склонност да представя в публичното пространство детайли, свързани с критичното си финансово състояние. Като усреднена и приемлива за времето, по което излиза в. „Гайда“, може да се приеме, че приблизителната стойност на този дълг възлиза на около 10 млн. гроша. - Εκκλησιαστικά, ή εκγγησιαστικόν δελτίον. Περιέχον την από της παραιτήσεως του πρώην Κωνσταντινουπόλει κ. Σωφρονίου και εφέξης ιστοριάν του Πατριαρχικού Οικουμενικού της Κωνσταντινουπόλεως θρόνου. Εκδίδεται υπό Β. Δ. Καλλίφρων. Τ. Γ^ς (III). Εν Κωνσταντινουπόλει, 1870, 93-100.

²⁰ По въпроса за разпространението на Мегали идея посредством гръцките образователни институции в Османската империя през XIX век в един малко по-късен период, но с оглед и на тенденциите, присъщи на 60-те години, Вж.: K. Bonides, S. Palaskas, K. Balabani. Nationalism and Education. The Propagation of the "Great Idea" of Greek Nationalism through Education in the European Territories of the Ottoman Empire in the late Nineteenth Century. - In: Education in the Balkans: from the Enlightenment to the Founding of the Nation-States. Thessaloniki, 2000, 209-233.

²¹ Тук авторът има предвид макиавелизма като доктрина, допускаща използването и на най-крайно в коварството си средства за постигането на определени политически цели. Терминът произхожда от собственото име на италианския ренесансов политик и мислител Николо Макиавели (1469-1527).

²² *Καρακασαν* е метонимия с негативна конотация, с която българите обозначават Цариградската патриаршия.

²³ Темата за свързаните с Възраждането национални митове не представлява самостоятелен предмет на анализ в рамките на настоящия текст. Конструктивни ориентири за интерпретацията и се съдържат в: Аретов, Н. Национална митология и национална литература. С., 2006.

²⁴ *Въпроса* - това е най-широко употребяваното през Възраждането име на антипатриаршеското движение. Позволявам си да го ползвам тук без кавички, като го приемам за равнозначно с другите придобили популярност наименования - *църковно движение, църковна борба, църковна распра*. При все че обглеждат събитията от различни теморални и фактически дискурси, тези наименования в случая са взаимозаменяими.

²⁵ Подчертаването е от оригинала.

²⁶ Поради спорния характер на публичното поведение на митрополит Доротея, за него все още не е написана биографична статия или студия. Материали за подобно изследване не липсват и то би било интересен принос в историята на църковното движение. Част от изворите за дейността на митрополита през периода 1863-1866 могат да бъдат открити във в. „Гайда“ и в: НБКМ-БИА, IIA - 208; Съветник, I, бр. 24, 23 септ.1863; Шопов, Ат. Д-р Стоян Чомаков. Живот, дейност и